

गाव नमुना ७-अ, ७-ब आणि ७/१२

प्रत्यक्षा कसवणूक करणा-या व्यक्तीचे नावाची नोंद करण्याबाबत कार्यवाही -

महाराष्ट्र शासन

महसूल व वन विभाग,

परिपत्रक क्रमांक आरटीएस-४३७८/५९६६-त-६,

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक २१ मार्च १९७९.

पहा :- १) शासन परिपत्रक, महसूल व वन विभाग क्रमांक आरटीएस-४३७०-८१७१७-म, दिनांक १ मार्च १९७१.

२) शासन परिपत्रक, महसूल व वन विभाग क्रमांक टीएनसी-६७७३/९०२९४-म, दिनांक ३ सप्टेंबर १९७५.

३) शासन परिपत्रक, महसूल व वन विभाग क्रमांक एलएआर-२७६/आरटीएस-४३७६/११७०८-त-६, दिनांक १० मे १९७६.

परिपत्रक :- महाराष्ट्र जमीन महसूल, अधिकार अभिलेखा आणि नोंद वह्या (तयार करणे व सुस्थितीत ठेवणे) नियम, १९७१ मधील नियम २९ ते ३२ मध्ये तलाद्याने करावयाची पीक-पाहणी व गाव नमुना ७-अ, ७-ब आणि ७/१२ यात करावयाच्या नोंदी यासंबंधीची कार्यरतीत तसूद करण्यात आली आहे. वर तसूद केलेल्या शासकीय परिपत्रकांत काढण्यात आलेल्या आदेशाद्वारे या कार्यरतीबाबत वेळोवेळी अधिकाधिक सुलासा करण्यात आलेला आहे.

२. शासकीय परिपत्रक, महसूल व वन विभाग क्रमांक आरटीएस-४३७०/८१७१७-म, दिनांक १ मार्च १९७१ यात दिलेल्या आदेशानुसार तलाद्याने पीक-पाहणीकरिता गावात देण्याच्या भेटीबद्दल सात दिवस अगोदर सूचना देणे आवश्यक आहे. आता त-हेने निश्चित करण्यात आलेल्या तारखेस त्याने पीक-पाहणी करून, ग्रामस्थ, ग्रामपंचायत सदस्य व सरपंच यांच्या उपस्थितीत गाव नमुना ७-अ मध्ये जमिनीची लागवड करणारी व्यक्ती व पीक यासंबंधी नोंदी करावयाच्या आहेत. तसेच तलाद्याने जमिनीची प्रत्यक्ष लागवड करणा-या व्यक्तीबाबतच्या वस्तुस्थितीची उपस्थित ग्रामस्थांकडून मागणी करून घ्यावयाची आहे. एखाद्या व्यक्तीकडून कोणत्याही येणा-या निवडित जमिनीच्या लागवडीबाबत कोणताही वाद नसेल आणि अधिकार अभिलेखात त्या व्यक्तीस जमिनीची लागवड करण्याचा हक्क असल्याचे व ती जमीन त्या व्यक्तीच्या कब्जात असल्याचे दर्शविण्यात आले असेल तर, तलाद्याने पीक-विवरणात किंवा 'पेरे-पत्रकात' त्या व्यक्तीचे नाव शाईने तसूद करावयाचे आहे. विवादाच्या बाबतीत, जमीन ज्याच्या कब्जात असल्याचे दिसून येत असेल, त्या व्यक्तीने आपल्या कब्जा-संबंधात जर लेखी पुरावा सादर केला तर, त्या व्यक्तीचे नाव तलाद्याने शाईने तसूद करावयाचे आहे व असा पुरावा नसल्यास कब्जा असल्याचा दावा करणा-या व्यक्तीचे नाव तलाद्याने पेन्सिलने तसूद करावयाचे आहे. हरकती विचारात घेऊन व वास्तविक परिस्थितीबाबत मागणी करून घेण्यासाठी म्हणून, संबंधित व्यक्ती व सरपंच यांचेकडे चौकशी करून, मंडळ निष्पत्ती किंवा तलाद्यापेक्षा वरिष्ठ असा कोणत्याही महसूल-अधिका-राने असा वादग्रस्त नोंदीबाबत अंतीम निर्णय घेणे आवश्यक आहे.

३. सुधारणा सुल्यंकन समितीने केलेल्या निष्पत्तीच्या परिणामी, शासकीय परिपत्रक, महसूल व वन विभाग क्रमांक टीएनसी-१७७३/९०२९४-म, दिनांक ३ सप्टेंबर १९७५ मध्ये तसूद केलेल्याप्रमाणे पीक-पाहणीच्या कार्यपद्धतीत फेरबदल करण्यात आला. दिनांक १ मार्च १९७१ च्या शासकीय परिपत्रकात तसूद करण्यात आलेल्या सुल्यंकांची कार्यपद्धतीत फेरबदल करण्यात येऊन असा निर्देश देण्यात आला की, लेखी पुरावा उपलब्ध

एच-१४२८(८००-४-७९)१.

Office	9	Case No. 107 MAY 1979
Date	107 MAY 1979	RTS
Compilation		

५९९६

नसेल अशा विवादाच्या बाबतीत घेतलेल्या नोंदीबाबत तलाद्याने हिस्सा क्रमांक, भोगवटादाराचे नाव, जमीन कसणा-याचे नाव, लागवडीची पद्धत, नोंद पेन्सिलीने करण्यात आली किंवा कसे याबाबतचा शेरा व नोंदीस हरकत देणा-या व्यक्तीचे नाव वगैरे माहिती दर्शविणारी नू-मापन क्रमांक-निहाय यादी तयार केली पाहिजे. असेही नमूद करण्यात आले की, मंडळ निरीक्षकांकडून चौकशी करण्यात येईल, त्यावेळी यादीत दिलेला तपशील धोबित करून, उपस्थित असणा-यांच्या काही हरकती असल्यास, त्या हरकतीच्या नोंदी कराव्यात व त्या नोंदी अधिक प्रमाणित कराव्यात. सर्व गावक-यांच्या माहितीसाठी म्हणून व जाणूरी कोणत्याही हरकती असल्यास, त्या दाखल करणे शक्य व्हावे म्हणून त्या नंतर उक्त यादी व अशा प्रकारे आलेल्या हरकती गाव चावडीत प्रदर्शित करण्यात याव्यात आणि चौकशी अधिकार्याच्या पहिल्या भेटीच्या दिनांकापासून आठ दिवसांपेक्षा अगोदरच्या व पंधरा दिवसांनंतरच्या नसेल अशा दिवशी जेव्हा चौकशी अधिकारी गावाला पुन्हा भेट देईल, त्या वेळी अशा हरकतीचा १ मार्च १९७१ च्या परिपत्रकात नमूद करण्यात आलेल्या रीतीने निर्णय लावण्यात यावा.

४. महाराष्ट्र जमीन महसूल नियम पुस्तिकेच्या खंड ४ मध्ये विहीत करण्यात आलेल्या गाव-नमुना १२ हा १-१-१९७६ पासून अंमलात आला. त्यामध्ये पेरलेल्या पिकाच्या तपशिलाच्या नोंदीची तरतूद आहे. प्रारंभी 'शे-याचा' स्तंभ घेऊन त्यात १५ स्तंभ होते. प्रत्यक्षा कब्जासंबंधी नोंदी करणे सुलभ व्हावे म्हणून शासकीय परिपत्रक, महसूल व वन विभाग क्रमांक एलएआर/२७६/आरटीएस-४३७६/११७०८-ल-६, दिनांक १० मे १९७६ अन्वये स्तंभ क्रमांक १५ म्हणजेच 'शे-याचा स्तंभ' हा प्रत्यक्षा लागवड करणा-याचे नाव नमूद करण्यासाठी वापरावा असा आदेश देण्यात आला. 'शे-यासाठी' नवीन स्तंभ १६ उक्त परिपत्रकाव्यये घालण्यात आला. हा बदल जुन्या मुद्रित गाव नमुना १२ च्या संदर्भात होता. त्यानंतर मुद्रित करावयाचा नमुना सुधारित नमुन्याप्रमाणे असावा असे आदेश देण्यात आले होते. तसेच उक्त परिपत्रकात असेही नमूद करण्यात आले होते की, पीक-पाहणीच्या वेळी मालक स्वतः जमीन कशीत असल्याचे जाणून आल्यास, गाव नमुना १२ नमुन्याच्या सुधारित स्तंभ १५ मध्ये 'बुद्ध' अशी नोंद करण्यात यावी व पट्टेदार म्हणून किंवा अन्यथा कब्जाचा हक्क आहे अशा मालकाव्यतिरिक्त इतर व्यक्तींकडून जमीन कसण्यात येत असल्याचे जाणून आल्यास, त्या व्यक्तीचे नाव ह्या स्तंभामध्ये नमूद करण्यात यावे. मात्र त्या अगोदर गाव नमुना ७-अ किंवा ७-ब यामध्ये ते नाव रीतसर निर्णायक पद्धतीने नमूद झालेले असले पाहिजे.

५. महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम, १९६६ व त्या अन्वये करण्यात आलेले नियम यांत नमूद करण्यात आलेल्या व उपरोक्त परिपत्रकात स्पष्ट करण्यात आलेल्या कार्यरीतीनुसार, वार्षिक पीक-पाहणीच्या वेळी तलाद्याने, गाव-नमुना ७/१२ या नमुन्यात 'पीक व लागवडदार' या स्तंभात प्रत्यक्षा जमीन कसणा-याचे नाव पेन्सिलीने नमूद करावयाचे आहे. तसेच मागील वर्षाच्या पीक-पाहणीत नमूद करण्यात आलेल्या नावाव्यतिरिक्त इतर व्यक्ती संबंधित जमीन कशीत असल्याचे तलाद्यास जाणून आल्यास, त्याने गाव-नमुना ७-अ व ७-ब मध्ये आवश्यक नोंदी करणे आवश्यक आहे. अशी व्यक्ती जमीन कशीत असल्याचे दर्शविणारी नोंद त्याने पेन्सिलीने गाव-नमुना ७ मध्ये करणे आवश्यक आहे. गाव-नमुना ७-अ व ७-ब मधील तत्संबंधीत नोंदीबाबत वरीष्ठ अधिकार्याने दिलेल्या निर्णयानुसार ही पेन्सिलीने करण्यात आलेली नोंद शाईने पक्की करण्यात, तीत फेरबदल किंवा ती रद्द करण्यात येईल. गाव-नमुना ७/१२ मध्ये तलाद्याने ज्या पेन्सिलीने नोंदी करावयाचे आहेत, त्याबाबत घालून देण्यात आलेल्या कार्यरीतीमुळे अनेकदा टाळता येण्याजोगे कच्चे निर्माण होऊन, संबंधित जमीन मालकाला कष्ट पडतात, अशा अर्थाची निवेदने शासनाकडे वारंवार येऊ लागल्यामुळे शासनाकरवी विचारांती आता या बाबतीत पुढीलप्रमाणे कार्यपद्धती विहीत करण्यात येत आहे :-

अ) पीक-पाहणीचे वेळी जमीन प्रत्यक्षा कब्जात असणारी व्यक्ती ही, मागील वर्षी जमीन कब्जात

असल्याचे दर्शविण्यात आलेलीच व्यक्ती आहे, असे तलाद्यास आढळून आल्यास, तलाठी गाव-नमुना ७/१२ मध्ये प्रत्यक्ष लागवड करणा-याच्या नावाबाबत शाईने नोंद करील (१५ स्तंभ असतील तेव्हा 'शे-याच्या स्तंभात' व १६ स्तंभ असतील तेव्हा १५ व्या स्तंभात). उदा. - मागील वर्षात जमीन मालकाच्या कब्जात जमीन असल्याचे आढळून आले असेल आणि पीक-पाहणी स्तंभात 'बुद्ध' किंवा स्वतः अशी नोंद असेल अशा परिस्थितीत कोणताही बदल झाला असेल तर, तलाठी तीच नोंद सरळ शाईने करील. तसेच जर मागील वर्षाच्या पीक-पाहणीत ज्याचे नाव आढळून येत असेल अशा (नोंदलेला भोगवटीदार/कुळ क्षेत्रीज करून इतर) व्यक्तीच्या कब्जात जमीन असेल तर, त्या व्यक्तीच्या नावाची तलाठी परत शाईने नोंद करील.

ब) प्रत्यक्ष लागवड करणारा म्हणून नमूद करण्यात येणारे नाव हे मागील वर्षी नमूद केलेल्या नावा-हून वेगळे असेल, अशा सर्व बाबतीत, पीक-पाहणीच्यावेळी छात्री करून घेतलेल्या परिस्थितीवर आधारीत अशी कोणतीही नोंद तलाद्याने शाईने किंवा पेन्सिलीने करता कामा नये. अशा बाबतीत पीक-पाहणीतील नोंद म्हणजेच प्रत्यक्ष लागवडीदाराचे नाव पुढील कार्यपद्धतीनुसार नमूद करण्यात येईल :-

१) कुळवहिवाटीचा हक्क म्हणून जमिनीवरील कब्जाचा दावा मागणा-या व्यक्तीच्या बाबतीत - तलाठी अशा व्यक्तीचे नाव प्रथम गाव-नमुना ७-अ मध्ये नमूद करील (महाराष्ट्र जमीन महसूल नियम पुस्तिका खंड १, पृष्ठ ३४०, परिच्छेद ३२ पहा).

२) कुळवहिवाटीच्या हक्क क्षेत्रीज करून इतर कारणा-आधारे जमिनीवरील कब्जाचा दावा मागणा-या व्यक्तीच्या बाबतीत - तलाठी अशा व्यक्तीची नोंद गाव-नमुना ७-ब मध्ये नमूद करील. (महाराष्ट्र जमीन महसूल नियम पुस्तिका खंड १, पृष्ठ ३३९, परिच्छेद ३१ पहा).

वरील दोन्हीबाबत सक्षम अधिकारी प्रथमतः उपरोक्त व्यक्तीच्या नोंदींची चौकशी करून, आपला त्याबाबतचा निर्णय नमूद करील व प्रत्येक नोंदीसंबंधीत आवश्यक ते आदेश देईल. गाव-नमुना ७-अ किंवा ७-ब मधील नोंदीबाबत अंतीम निर्णय झाल्यानंतर तलाठी पीक-पाहणीमध्ये गाव-नमुना ७/१२ मध्ये लागवडदाराचे नावा-नुसार शाईने नोंद करील.

पुर्वी देण्यात आलेले कार्यकारी आदेश हे आता घालून देण्यात आलेल्या कार्यपद्धतीशी विसंगत असतील तेथवर ते त्या मर्यादितपर्यंत सुधारण्यात आल्याचे समजण्यात यावे.

३) सर्व पर्यवेक्षक महसूल अधिकारी गावच्या दफ्ताराची तपासणी करीत असताना या परिपत्रका-द्वारे घालून देण्यात आलेल्या कार्यपद्धतीचे काटेकोरपणे पालन होत आहे किंवा कसे याची पडताळणी करतील.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

ज. गो. करंदीकर,

उप सचिव,

महसूल व वन विभाग.

प्रति

सर्व आयुक्त,

जमाबंदी आयुक्त व संचालक, भूमि अभिलेख, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,

एच-१४२८(८००-४-७९)२.